

Τα Κάστρα της Κορίνθου

Ο Πήγασος, το φτερωτό άλογο, το παιδί της Μέδουσας και του Ποσειδώνα, χτύπησε το πόδι του στην κορυφή του βράχου, στον Ακροκόρινθο, και έκανε να τρέξει νερό και σχηματίστηκε η πηγή που πότιζε την πόλη της Κορίνθου.
Εκεί, ενώ ο Πήγασος έπινε νερό, τον έπιασε και τον δάμασε ο Βελερεφόντης με τα χρυσά χαλινάρια που του έδωσε η θεά Αθηνά.

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΣ

T

έσσερα περίπου χιλιόμετρα στα νότια της Κορίνθου, πελώριος κι επιβλητικός, υψώνεται σε ύψος πάνω από πεντα-

κόσια μέτρα ένας βράχινος κώνος, ένας πέτρινος γίγαντας που διαφεντεύει τους κάμπους του Μοριά και τους δρόμους που φέρνουν απ' τη Ρούμελη κι ασταμάτητα βιγλίζει ολόγυρα τους μακρινούς ορίζοντες.

Οι εποχές, όμως, που για να τολμούσε κανείς να πατήσει τ' ανεμοδαρμένα διπλά και τριδιπλά τειχιά του κάστρου έπρεπε προηγούμενως σκληρά να δοκιμαστεί μπροστά στα κακοτράχαλα γκρεμιά και στις φοβερές του πολεμίστρες, ανήκοντε στη σφαίρα του θρύλου και της ιστορίας. Σήμερα δεν έχουμε παρά, μόλις φτάσουμε στα ερείπια της αρχαίας Κορίνθου, ν' ακολουθήσουμε τον αμαξιτό δρόμο και να φτάσουμε ως το τουριστικό περίπτερο που χτίστηκε σ' ένα πλάτωμα κάτω απ' το κάστρο. Εδώ, θα ξεκουραστούμε αγναντεύοντας το πράσινο όνειρο του κάμπου της **Βόχας** και, μετά, θα πάρουμε το παλιό ανηφορικό καλντιρίμι για να διαβούμε τη μεγάλη καστόροτα. Και σαν

μπούμε στον περίβολο του κάστρου, ας ακουμπήσουμε το σώμα μας σ' ένα απ' τα γκριζόμανρα μπεντένια... Αμέσως, τότε, θ αποξημιωθούμε για τη λίγη κούραση που νιώσαμε!

Μπροστά μας και τριγύρω μας απλώνεται ένα θεσπέσιο και εντυπωσιακό θέαμα : στο βάθος τα βουνά του Μοριά και της Ρούμελης που σπάνε την αχνή γραμμή των οριζόντων, στα δεξιά ο Σαρωνικός και η Ακρόπολη της Αθήνας, που λένε πως με ξάστερο ουρανό μόλις διαγράφεται η σιλουέτα της, κάτω οι πεδιάδες με τα περιβόλια και τα οπωροφόρα δέντρα, πιο πέρα η νέα Κόρινθος που ακουμπάει στα νερά του Κορινθιακού και στα βορεινά κράσπεδα του βουνού, η παλιά, η " αφνειός" Κόρινθος της Λαΐδας και τον Περιάνδρον...

Και καθώς έτοι αποχαμένος κάθεσαι σε τούτα τα θεόρατα ύψη, άθελα σου ' όχονται στο νου τα λόγια του Γκαίτε απ' το Φάοντος " πάντα ψηλότερα ν' ανεβαίνω. Πάντα μακρύτερα να κοιτάξω...".

Γ. Π. Γκίνα
"Κάστρα του θρύλου και της ιστορίας".

Στην προσπάθειά μας να προσεγγίσουμε τα κάστρα της Κορινθίας χανόμαστε στους μύθους που προβάλλουν μέσα από τις πέτρες και τα κτίσματα αρχαίων πολιτισμών.

Εδώ, ακολουθώντας τον Στράβωνα και τον Παυσανία, αφήνουμε την ψυχή μας να ξεκουραστεί, να δει και να αφουγκραστεί τον άνεμο, τα βήματα στα μονοπάτια και τις φωνές...

Στην Κορινθία, την πύλη του νησιού του Πέλοπα, με τον **Ακροκόρινθο** να δεσπόζει, υπάρχουν άλλα δύο, μικρότερα κάστρα, του **Αγιονορίου** και το κάστρο του **Αγ. Βασιλείου**, δίπλα στα ομώνυμα χωριά.

Το κάστρο και στο βάθος ο Ιαθμός της Κορίνθου το 1824. Γκραβούρα του ζωγράφου J. C. Bentley.

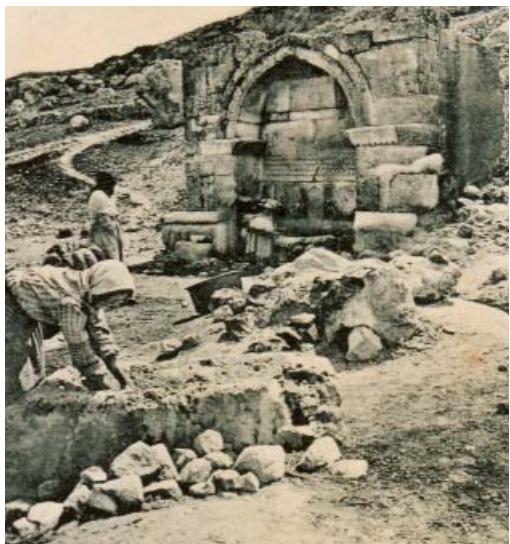
Στον δρόμο για το κάστρο συναντάμε τη βρύση του Χατζή-Μουσταφά.
Καρτ Ποσταλ απ' τις αρχές του αιώνα. (Κάτω)

Το Κάστρο της Ακροκόρινθου

Είναι το κάστρο που έχει συνδέσει την ύπαρξή του περιισσότερο από κάθε άλλο με τη μυθολογία και τους ήρωές της.

Προστάτης του ήταν ο θεός Ήλιος που χάρισε τον Ακροκόρινθο στη θεά Αφροδίτη, κόρη του Ουρανού και της Θάλασσας, που πήρε το όνομά της απ' τον αφρό των κυμάτων όπου γεννήθηκε. Η Κόρινθος λάτρεψε τη θεά Αφροδίτη περιισσότερο από οποιδήποτε στην Ελλάδα. Εκτός απ' τις γιορτές που διοργάνωναν κάθε χρόνο προς τιμήν της, τα ονομαστά **Αφροδίσια πανηγύρια**, είχαν χτίσει έναν ναό στην κορυφή του βράχου, που δυστυχώς σήμερα δε σώζεται.

Εδώ, σ' αυτόν το ναό που ήταν στολισμένος με αγάλματα θεών, οι προσκυνητές έφερναν τα πιο πολύτιμα αφιερώματα. Παρθενικές κοπέλες απ' όλα τα μέρη της γης, από τον Καύκασο ως την Αφρική, απ' την Περσία και την Ισπανία, που οι γονείς τους το

Το επάνω και κάτω
δάπεδο (δεξιά) της
Άνω Πειρήνης.

Εδώ, κατά τη
μυθολογία, ο
Πήγασος χτύπησε
την οπλή του στο
βράχο και βγήκε
νερό, που πότιζε
ολόκληρη την πόλη
της Κορίνθου.

Θεωρούσαν τιμή οι
κόρες τους να γίνουν
ιερόδουλες στις προ-
σταγές της θεάς του
έρωτα. Ο αριθμός τους
έφτανε τις χίλιες με
κορυφαία την κοινο-
ξάκουστη **Λαΐδα**. Στο
νερό που υπάρχει μέσα
στο κάστρο καθρεφτί-
ζονται οι μύθοι και οι
ήρωες. Την πόλη της
Κορίνθου και το κάστρο
της εκμεταλλευόταν ο
Σίσυφος γνωστός για
τις πανυργίες και τους
δόλους του.

Όταν είδε λοιπόν το
Δία να απάγει την
Αίγινα, κόρη του Ασω-
πού ποταμού, ζητά για

αντάλλαγμα της μαρτυρίας του μία πηγή στην
κορυφή του βράχου. Ο τελευταίος εξακοι-
βώνοντας την αλήθεια θα του χτίσει την πηγή
που είναι γνωστή ων **Άνω Πειρήνη**.

Άλλη παράδοση λέει πως η Πειρήνη ήταν
κόρη του Αχελώου ποταμού και πως την
ερωτεύθηκε ο Ποσειδώνας.

Η ιστορία ακολουθεί το μύθο...

Από τον 7ο π.Χ. αιώνα στην περίοδο 625-585
π.Χ. ο Περιάνδρος αναστάνει στην σκιά του
κάστρου.

Το 392 π.Χ. γίνεται η σφαγή των ολιγαρχικών
Κορινθίων από τους δημοκρατικούς την

ημέρα της γιορτής των Ευκλείων.

Έως το 338 π.Χ. ο Ακροκόρινθος είναι η
Ακρόπολη των Κορινθίων. Από το 338- 243
π.Χ. υπάγεται στην Αχαϊκή Συμπολιτεία.

Ο Πλούταρχος αναφέρει: "τον Ακροκόρινθον
εφύλαττον οι Αχαιοί τετρακοσίοις οπλίταις
και πεντήκοντα κυνί και κυνηγοίς ίσοις έν
φρονδών τρεφομένοις".

Έτοι από το 223-196π.Χ. αφέντης της
Ακρόπολης γίνεται ο Αντίγονος ο Δώσων.
Από το 196π.Χ. ως το 521 μ.Χ. κυριαρχούν οι
Ρωμαίοι με τους Βυζαντινούς. Οι τρομακτικοί
σεισμοί του 521 μ.Χ. κατέστρεψαν σε πολλά

σημεία τα τείχη και τα κτίσματα του κάστρου. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός το οχυρώνει και παραμένει στα χέρια των Βυζαντινών έως το 1204.

Εδώ συναντάμε τον Λέοντα Σγουρό, τον τρομερότερο των πολεμιστών, που ο Κων/νος ο Πορφυρογέννητος τον περιγράφει σαν γίγαντα που ο θώρακάς του ξύγιζε εκατό κιλά και κρατούσε στο χέρι ένα τεράστιο ρόπαλο που με αυτό πολεμούσε.

Κρατάμε την ανάσα μας για να τον ακούσουμε να πέφτει από τα απόκρημνα βράχια του κάστρου μαζί με το άλογό του μη μπορώντας να αντέξει την πολιορκία των Φράγκων...

Οι Φράγκοι κράτησαν το κάστρο μέχρι το 1358.

Ο Θεόδωρος Παλαιολόγος το πουλάει το 1400 στους Ιωαννίτες ιππότες της Ρόδου για να το πάρει πίσω το 1404 αφού τους δίνει σαν αντάλλαγμα την κομητεία των Σαλώνων.

Το 1458 ο Μωάμεθ Β' γίνεται κυρίαρχος της Πελοπονήσου και στις 6 Αυγούστου του ίδιου έτους ο Ακροκόρινθος παραδίνεται

στους Τούρκους.

Από το 1687 έως το 1714 προστάτες του κάστρου γίνονται οι Ενετοί.

Ο τούρκικος στρατός καταλαμβάνει το κάστρο, το οποίο βρίσκεται στην κατοχή των Τούρκων μέχρι το 1821.

Η Ελληνική Επανάσταση φτάνει στον Ακροκόρινθο.

"Οι επαναστάτες με διαταγή του Παπαφλέσσα βάζουν φωτιά και κάινε το μέγαρο του Κιαμήλ Μπέη, φρουράρουν της Κορίνθου. Οι έγκλειστοι Τούρκοι, βλέποντας τη φωτιά στην πόλη, διατάζουν τον αποκεφαλισμό του ομήρου τους Ανδρόκιου Νοταρά".

Ο ίχος των όπλων...

Φιλική Εταιρεία. Υψηλάντης, Σπήλιος Νοταράς, Ασημάκης Φωτήλας, Δράμαλης.

Η Ελληνική Επανάσταση...

14 Γενάρη του 1822. Ο Ακροκόρινθος παραδίνεται στον Κολοκοτρώνη που με μια ελληνική σημαία στα χέρια, κάνει το σημείο του σταυρού πάνω απ' την πύλη και φωνάζει: "Ελλήνες εμπάτε"...

Το 1827, ύστερα από την καταστροφή της

Τουρκοαιγυπτιακής αρμάδας στο Ναβαρίνο, το κάστρο, όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα, αναπνέουν οριστικά τον αέρα της ελευθερίας...

Η Ιστορία μας συναρπάζει και μας παρασύρει μπροστά στην προστατευτική τάφρο του κάστρου.

Διακρίνουμε με δυσκολία την πρώτη καστρόπορτα αφού η ομίχλη έχει "καταλάβει" το κάστρο από ώρα. Περνώντας την πόρτα, στα δεξιά μας, βρίσκεται ένα μικρό χιιστό βάθρο που μάλλον χρησίμευε στους καβαλάρηδες για να ανεβαίνουν και να κατεβαίνουν απ' τα άλογά τους. Όπως φαίνεται απ' το χτίσιμό της, η καστρόπορτα αυτή πρέπει να ήταν δημιουργήμα των τουρκικών εισβολών και όχι βυζαντινή. Αριστερά

**Βρισκόμαστε στη θέση "Μεγάλη Κούλα".
Η ομίχλη προσπαθεί να κυριεύσει το
κάστρο... (Αριστερά)**

**Η είσοδος του κάστρου όπου διακρίνεται η
τάφρος και η πρώτη καστρόπορτα.**

μας το τούρκικο φυλάκιο με τον πρώτο αμυντικό περίβολο.

Το λιθόστρωτο μας οδηγεί στη δεύτερη καστρόπορτα με την τοξωτή είσοδο στολισμένη με διπλή κορνίζα και δύο ψευτοστόμια κανονιών. Στο επάνω μέρος υπάρχει

ένα μικρό τετράγωνο παραθυρό με πολεμίστρες. Αφού περάσουμε, αριστερά μας βλέπουμε ένα ξεχασμένο κανόνι, φτιαγμένο από κατεργασμένο σίδηρο, χωρίς εξάρτημα και κλείστρα. "Βομβάρδα" του Μεσαίωνα.

Λίγο πριν την Τρίτη και επιβλητικότερη καστρόπορτα αριστερά μας συναντάμε τα ερεί-

πια μιας εκκλησίας, χτίσμα των βενετικών χρόνων, και δεξιά μας, μια πηγή με πόσιμο νερό.

Η Τρίτη καυτρόπορτα φαίνεται να έχει δεχθεί επιδιόρθωση στα τουρκικά χρόνια. Επάνω στο μέτωπό της έχει τυφλό τόξο που μοιάζει με φωτοστέφανο με μικρό φουρούσι. Δεξιά και αριστερά δύο μεγάλοι πύργοι.

Οι καυτρόπορτες αυτές εξασφάλιζαν τον έλεγχο στο κάστρο. Οι προμαχώνες, οι τετράγωνοι πύργοι, οι ογκόλιθοι, μας μαρτυρούν το πέρασμα των λαών και των πολιτισμών.

Βρισκόμαστε στο κυρίως φρούριο. Προσέχουμε τα πολλά κτίρια και την τεράστια έκτασή του. Αριστερά μας το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου. Κοντά σ' αυτό, νότια, υπάρχουν λείψανα από ναό που η παράδοση λέει ότι μ' αυτά στολίστηκε το ονομαστό ανάκτορο του Κιαμήλ Μπέη. Ακολούθωντας τον παλιό ανηφορικό δρόμο φτάνουμε στον τούρκικο μιναρέ. Ανεβαίνουμε στο ευωτερικό του και η πέτρινη σκάλα μας οδηγεί στην κορυφή. Μια μικρή κατάκτηση. Το κάστρο στα πόδια μας...

Δίπλα δύο-τρία πηγάδια και κοντά η είσοδός τους μας κατεβάζει σε μια δεξαμενή με βρύχινο νερό.

Ανάμεσα σε τούβλινους θόλους και τόξα νοιώθεις να περπατάς στο παρελθόν παρέα με ιππότες και με φουστανελάδες ανάμεσα στο όνειρο και στην πραγματικότητα.

Απέναντι από το μιναρέ βρίσκεται το μεγάλο τζαμί. Ανηφορίζοντας δεξιά μας το μονοπάτι αφήνουμε πίσω μας ένα στενόμακρο κτίριο που το λένε μπαρουταποθήκη και πίσω απ' το βράχο το παλιό λατομείο.

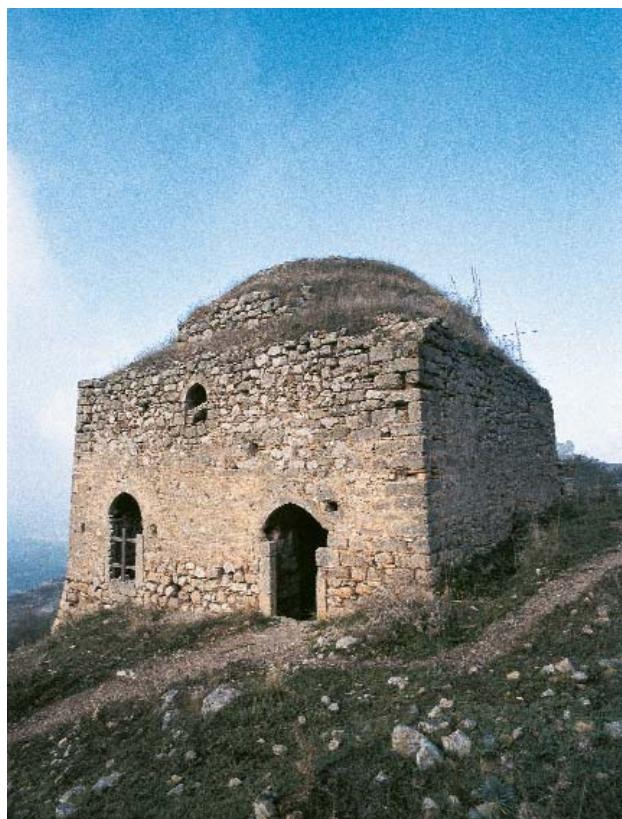
Προχωράμε στον αυχένα της νότιας κορυφογραμμής του κάστρου και συναντάμε δεξιά μας τον Φράγκικο πύργο.

Επιστρέφοντας στον ίδιο αυχένα και κατηφορίζοντας λίγο ανατολικά φτάνουμε στην Άνω Πειρήνη ή Δραγονέρα. Με τη βοήθεια μιας σιδερένιας σκάλας στο

Το λιθόστρωτο μας οδηγεί στη δεύτερη καστρόπορτα. Τρεις υπάρχουν συνολικά στον Ακροκόρινθο, που εξασφάλιζαν τον έλεγχο του κάστρου.

άνοιγμα της στενής εισόδου κατεβαίνουμε και συνεχίζουμε με μερικά πέτρινα σκαλιά για να βρεθούμε στο κάτω δάπεδο του τεχνητού αυτού έργου που μοιάζει με σπήλαιο και σχηματίζει μια δεξαμενή νερού. Γυρνώντας προς τη σιδερένια σκάλα, δεξιά μας υπάρχει ένας διάδρομος που μας οδηγεί στο επάνω μέρος της δεξαμενής.

365 πηγάδια έχει το κάστρο. Όσες οι μέρες του χρόνου... Στα νότια της Πειρήνης υπάρχει μία πύλη την οποία ο Παυσανίας ονομάζει Τενεατική. Κοντά στην πηγή υπάρχει ένα στενόμακρο κτίριο που λέγεται ότι κατοικούσαν οι αξιωματικοί των Τούρκων

και εκεί έγινε και το Ελληνικό Συμβούλιο από τον Μπενάκη, τον Κριεζή και άλλους, όπου βγήκε η απόφαση να θανατώσουν τον Κιαψήλ. Μπένη και την οικογένειά του.

Ανηφορίζοντας πίω απ' τον στρατώνα στην κορυφή, υπάρχουν λείψανα από έναν αρχαίο ναό που ο Παυσανίας αναφέρει σαν ναό της θεάς Αφροδίτης. Εδώ βρέθηκαν λείψανα χριστιανικής εποχής (Παλαιοχριστιανική Βασιλική), αλλά με αρχαίο υλικό.

Προς το Βορρά υπάρχει και άλλος περίβολος, που συνδέεται όμως με το κάστρο. Το όνομά του είναι **Βριόκαστρο**. Απ' το σημείο που βρίσκονται τα λείψανα του ναού σε υψόμετρο 575μ. μπορούμε να δούμε περιμετρικά σχεδόν τα τείχη του κάστρου.

Ακολουθούμε τη ράχη του τείχους Β.Δ. και φτάνουμε στη θέση που σήμερα ονομάζεται **“Σημαία”**.

Μας ακολουθούν οι φωνές των κορακιών που ζουν και έχουν τις φωλιές τους δυτικά στο φαράγγι.

Η ομήλη που παίζει με τον ήλιο και τρέχει μπροστά μας, κρύβεται πίσω από τις πολεμίστρες και τα αγριολούλουδα, μας εμποδίζει να θαυμάσουμε τον τόπο γύρω απ' τον βράχο, σαν να θέλει να αιχμαλωτίσει τη μνήμη μας κρατώντας εκεί ένα μικρό έστω κομμάτι της ψυχής μας...

Αφήνουμε το κάστρο και κατηφορίζουμε δυτικά.

Απέναντί μας σε απόσταση 1.500 περίπου μέτρων ένας μικρός και απότομος βράχος. **Το Πεντεσκούφι.**

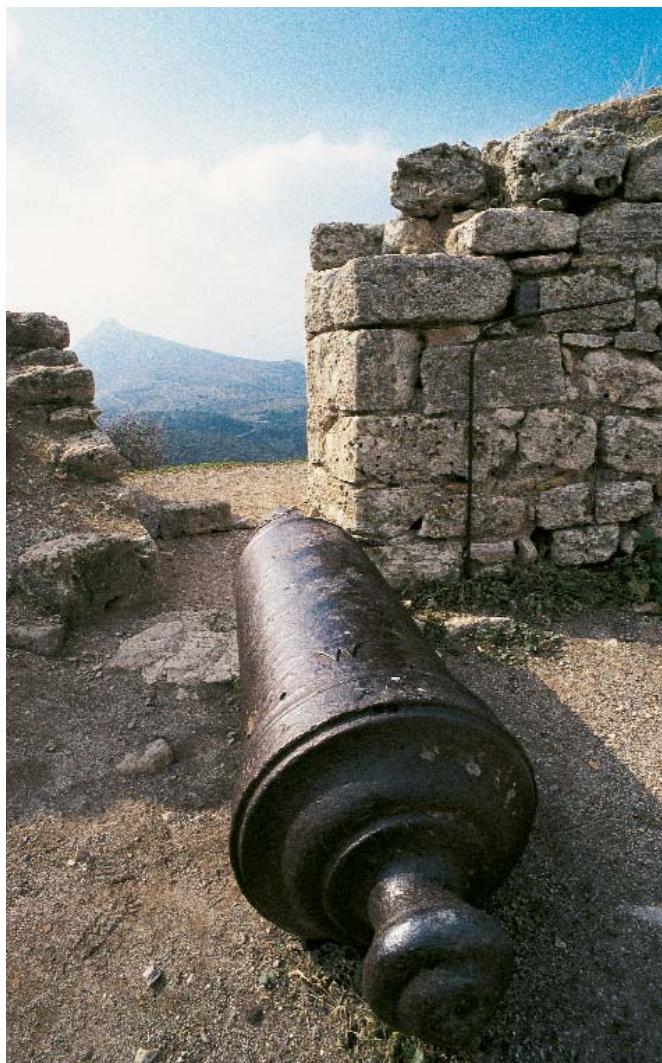
Ανεβαίνουμε το μονοπάτι προς την κορυφή παρέα με τη μυρωδιά του θυμαριού και της φύγανσης.

Είναι χτισμένο περίπου στα 1.205 από τους Φράγκους για να υποστηρίξουν την πολιορκία του Ακροκορινθού που υπερασπίζονταν ο Λέων Σγουρός.

Το Πεντεσκούφι από την Νοτιο - Δυτική πλευρά. (Δεξιά)

Ένα ξεχασμένο κανόνι σημαδεύει ακόμη το Πεντεσκούφι -απέναντι- έτοιμο να υπερασπιστεί τον Ακροκόρινθο από τους Φράγκους που τον πολιόρκησαν το 1205.

Το ονόμασαν ESCHIVERIE απ' όπου προήλθε το MONTESCOVEE και που οι Έλληνες αργότερα το μετέτρεψαν σε "Πεντεσκούφι", από τις πέντε κορυφές του

που μοιάζουν με σκουύφους.

Συναντάμε μόνο χαλάσματα και ένα μικρό κυκλικό τείχος.

Ο ήλιος έχει πια κερδίσει τη μάχη του με την ομίχλη και μας προσφέρει την εικόνα του Ακροκορίνθου, που από εδώ επάνω είναι μοναδική.

Το Κάστρο του Αγιονορίου

Παρέα με τους μύθους και τις δοξασίες, τους ήρωες και το φως, ακολουθούμε το δρόμο ανατολικά για να βρεθούμε σε ένα άλλο κάστρο της περιοχής, το κάστρο του Αγιονορίου.

Χτισμένο δίπλα στο χωριό Αγιονόρι η Ενόριον το βυζαντινό αυτό φρούριο φυλάει τα στενά της Κλεισούρας, το δεύτερο υψηλότερο πέρασμα μετά τα Δερβενάκια προς τον αργολικό κάμπο.

Στην περιοχή αναφέρονται περίπου δεκαπέντε ναοί που έχουν χτιστεί σε διάφορες χρονικές περιόδους πάνω σ' αυτό το βουνό, στην προσπάθεια των Χριστιανών να μεταφέρουν τον Χριστιανισμό από την Ανατολή στην Πελοπόννησο.

Το κάστρο λειτούργησε επίσης και σαν ενδιάμεσος σταθμός ανάμεσα στα κάστρα του Ακροκορίνθου και του Άργους.

Περπατώντας στο μονοπάτι που μας οδηγεί σ' αυτό φτάνουμε στο εκκλησάκι των Αγίων Αναργύρων όπου η επιγραφή που σώζεται στην αψίδα του iερού μας μαρτυρά τη χρονολογία ανέγερσή του: 1323.

Μέσα στο κάστρο στεκόμαστε ανάμεσα στους δύο πύργους που σώζονται σήμερα και ο κάμπος κάτω από τα πόδια μας μοιάζει σαν πολύχρωμο χαλί.

28 Ιουλίου 1822. Οι οπλαρχηγοί Νικηταράς και Νικήτας Φλέσυας διαλύουν τα απομεινάρια της στρατιάς του Δράμαλη, που οπισθιοχωρεί εκεί μετά τη μάχη των Δερβενάκιων και την καταστροφή του από τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Η γη της Τενέας μας παρασύρει σ' ένα ταξίδι μαγικού .

Το Κάστρο του Αγ. Βασιλείου

Ακολουθούμε τα σύννεφα προς τη δύση για να βρεθούμε στο κάστρο του Αγίου Βασιλείου.

Σε ύψος 556μ. επάνω από το ομώνυμο χωριό

στέκεται αιώνες τώρα, το Φράγκικο κάστρο., πολλούς αιώνες τώρα.

Οι Φράγκοι το έχτισαν εκεί λόγω της επίκαιρης θέσης του και της φυσικής οχυρότητας του λόφου. Ο Α. Βοη μελετητής και του Ακροκορίνθου το κατατάσσει στα μεγάλα Φράγκικα φρούρια. Στην ανατολική πλευρά υπάρχουν θεμέλια πύργων από τους οποίους δύο σώζονται σε αρκετά μεγάλο ύψος υήμερα. Το 1463 με την έκρηξη του Α' Τουρκοβενετικού πολέμου, το φρούριο μνημονεύεται

"Παρέα με τους
μύθους και τις
δοξασίες, τους
ήρωες και το φώς,
ακολουθούμε το
δρόμο ανατολικά για
να βρεθούμε σ' ένα
άλλο κάστρο της
περιοχής... Το
κάστρο του
Αγιονορίου..."

στους καταλόγους
(1467-1471) σαν
κατεστραμμένο.
Διαβάζει :
"Στην νότια πλευρά των φρουρίου,
σε ελάχιστη απόσταση ανατολικά
του πύργου, βρισκόταν και η πύλη.
Ο χώρος που
καλύπτουν οι οχυρώσεις είναι αρκετά
εκτεταμένος
και γεμάτος από
θεμέλια σπιτιάν,

μικρών διαστάσεων. Τα σπίτια συνεχίζονται
και έξω από τα τείχη, στην ανατολική πλευρά
του υψώματος, που είναι και η πιο προσιτή".
Ζωντανεύουν οι σκέσις, ενώνονται με αυτές
των κάστρων του Αγιονορίου και του Ακροκορίνθου, οι φωνές των Βυζαντινών, των
Ενετών, των Τούρκων και των Ελλήνων
μπερδεύονται με τον ήχο του ανέμου πάνω
στις πέτρες αυτές και μας παρασύρουν να
αφεθούμε στην αγκαλιά αυτής της γης που
μας συντρόφεψε σ' αυτό το μικρό οδοιπορικό
μας στα κάστρα της Κορινθίας

Πηγές.

-Ντίνου Αθ. Διδασκάλου "Το Κάστρο της Κορίνθου".

-Μιχαήλ Κορδώση "Συμβολή στην ιστορία και τοπογραφία της περιοχής Κορίνθου στους μέσους χρόνους".

-Γ. Π. Γκίκα "Κάστρα του θρύλου και της ιστορίας". Εκδ. "ΑΣΤΗΡ", β' έκδοση, 1982 Αθήνα.

Ενχαριστούμε για την πολύτιμη συνεργασία τους...**Γιώργο Σιαπκαρά, Γιάννη Μπάρτζη** και τον **Δήμο Τενέας**.

